

Nagle, tragiczne wydarzenia, rozgrywające się na arenie międzynarodowej, często stanowią inspirację dla teorii spiskowych. Teorie te wskazują na pewną grupę osób, która rzekomo w sekrecie realizuje złowieszcze plany – zmierzające do przejęcia władzy nad światem i/lub wyrządzenia krzywdy określonym osobom. Wiara w spiskowe wyjaśnienia różnych wydarzeń wydaje się zjawiskiem globalnym – pojawiającym się wśród mieszkańców różnych państw świata, przedstawiciele różnych kultur. Przykładów można wymieniać bardzo wiele. Do dziś znaczny odsetek Amerykanów za zamachy z 11 września 2001 oskarża Busha, wielkie korporacje, a także Żydów. O pożar katedry Notre Dame we Francji część osób obwinia Muzułmanów. W Wielkiej Brytanii śmierci księżnej Diany łączyła się z uformowaniem licznych teorii spiskowych, które upatrywały przyczyn tego tragicznego zdarzenia chociażby w celowym działaniu CIA.

Dlaczego teorie spiskowe cieszą się tak dużą popularnością? Jakie cechy psychologiczne sprawiają, że jesteśmy skłonni odrzucać oficjalne komunikaty dotyczące przyczyn tragicznych zdarzeń i zawierzać alternatywnym, często zupełnie niepotwierdzonym, wyjaśnieniom spiskowym? Czy przyjmowanie wyjaśnień spiskowych pomaga ludziom odnaleźć się w otaczającej ich rzeczywistości, czy raczej utrudnia codzienne funkcjonowanie, prowadząc do negatywnych psychologicznych konsekwencji?

Celem naszego projektu jest udzielenie odpowiedzi na wyżej postawione pytania. Szczególna uwaga zostanie poświęcona roli, jaką w przyjmowaniu wyjaśnień spiskowych pełni radzenie sobie ze stresem i negatywnymi emocjami. Mając na uwadze fakt, iż teorie spiskowe zazwyczaj opisują wydarzenia wzbudzające poczucie psychologicznego zagrożenia – lęk, stres – umiejętność radzenia sobie z tego typu stanami może stanowić kluczowy czynnik w wyjaśnianiu skłonności do zawierzania teoriom spiskowym. Opierając się na dotychczas przeprowadzonych badaniach z zakresu psychologii społecznej, politycznej, poznawczej, a także osobowości, zakładamy, że to przede wszystkim te osoby, które stosują nieadaptacyjne strategie radzenia sobie ze stresem oraz negatywnymi emocjami (posiadają trudności związane z regulacją emocji) będą zawierać wyjaśnieniom spiskowym. Mechanizm ten traktujemy jako próbę redukcji negatywnych stanów psychologicznych na drodze precyzyjnego namierzenia grup osób rzekomo odpowiedzialnych za tragiczną sytuację. Redukcja psychologicznego zagrożenia może być również związana z pozyskiwaniem „pewnych” odpowiedzi na zagadkowe pytania. Teorie spiskowe mają bowiem w zwyczaju opisywać przyczyny i przebieg zagadkowych sytuacji w sposób bardzo dokładny. Mając jednak na uwadze, że wiara w teorie spiskowe była dotychczas łączona z negatywnymi psychologicznymi stanami (np. poczuciem wyobcowania i biernością w różnych sferach życia), zakładamy, że przyjmowanie wyjaśnień spiskowych będzie nasilać negatywne skutki psychologiczne – prowadząc do wzmocnienia negatywnych emocji i stresu; długofalowo nasilając brak zaufania interpersonalnego i międzygrupowego.

W naszym projekcie wykorzystamy niestosowaną dotychczas w badaniach nad myśleniem spiskowym metodologię, pozwalającą na oszacowanie stabilności myślenia spiskowego u tej samej grupy osób na przestrzeni kilku miesięcy. Zbadamy także przyczyny i skutki tego zjawiska. Posługując się badaniami przeprowadzonymi w schematach eksperymentalnych, dogłębnie określimy konsekwencje samej ekspozycji na wyjaśnienia spiskowe dla ogólnego dobrostanu psychologicznego człowieka. Wreszcie, sprawdzimy, czy zastosowanie adaptacyjnych strategii radzenia sobie ze stresem i negatywnymi emocjami może obniżyć myślenie spiskowe – prowadząc do korzystnych stanów na wymiarze indywidualnym, a także międzygrupowym.

Projekt umożliwi lepsze zrozumienie roli, jaką myślenie spiskowe pełni w codziennym funkcjonowaniu człowieka – zwłaszcza w kontekście radzenia sobie ze stresem i negatywnymi emocjami. Pozwoli na lepsze zrozumienie różnic w postrzeganiu istotnych zdarzeń społeczno-politycznych pomiędzy osobami stosującymi różne sposoby radzenia sobie z psychologicznym zagrożeniem. W efekcie, zaowocuje licznymi wystąpieniami na konferencjach krajowych i międzynarodowych, a także publikacjami o zasięgu międzynarodowym.